

Prečo pamätať na pamäť pamätníkov?

*Rozhovor s Ing. Marianom Gulom,
podpredsedom správnej rady ÚPN*

Ústav pamäti národa je prvou inštitúciou po páde železnej opony, ktorá má za cieľ sprístupňovať dokumenty súvisiace s činnosťou štátnych bezpečnostných zložiek (ŠtB) komunistického režimu na žiadosť občanov a s preverovaním občanov pre potreby Národného bezpečnostného úradu, Slovenskej informačnej služby (SIS) a Vojenského obranného spravodajstva.

Do prijatia zákona o pamäti národa č. 553/2002 Z. z. o sprístupnení dokumentov o činnosti bezpečnostných zložiek štátu v období 1939 až 1989, o založení Ústavu pamäti národa a o doplnení niektorých zákonov z 19. augusta 2002 nejestvoval nijaký právny rámec na spravovanie archívov ŠtB zapríčinených nepružnosťou, ako aj nezáujmom či zámerným oddálovaním zo strany predchádzajúcich vlád otvoríť tému o obetiach, škodách, represáliách a mnohých krivdách totalitného režimu páchaných na nevinných ľuďoch.

Po rozdelení Československa mali archívy podľa zmlúv o delení spoločného majetku prejsť na Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Tak sa aj stalo, ale len v zmysle transakcie cez ministerstvo, pretože vzápätí ich prevzala SIS, ktorá o. i. vystavovala lustračné osvedčenia. Roku 1991 vtedajšie Federálne zhromaždenie Československej federatívnej republiky schválilo lustračný zákon, ktorý bol istou obdobou dnešného zákona o utajovaných skutočnostiach. Iste si mnohí spomenú na to, ako ho odporcovia lustračného zákona označili za nástroj honu na čarodejnice a varovali pred masovou pomstyčtivosťou obetí komunizmu. Nič také sa nestalo. Žiaľ, väčšina nášho národa, ktorá znášala jarmo totalitného režimu, má nedobrý pocit z toho, že stále je príliš veľká tolerancia k bývalým pohlavárom, ktorí bez výčitiek svedomia pôsobia na lukratívnych miestach v politike, justícii, médiách, vo firmách. Väčšina trestných činov je už premlčaná a morálne odsúdenie, ktoré azda ani nenastalo, nemá trestnoprávne dopady.

O poslaní a poslanstve Ústavu pamäti národa sa zhovárame s Ing. MARIANOM GULOM, podpredsedom správnej rady Ústavu pamäti národa v Bratislave:

Prečo Slovensko potrebuje inštitúciu, akou je Ústav pamäti národa?

Hneď po novembri 1989 sa v bývalom Československu začalo uvažovať, akým smerom sa bu-

deme uberať. Cieľ bol jasný: demokratický politický systém. Úvahy zahŕňali i možnosti, ako prekonať dôsledky 40-ročného uplatňovania moci komunistov. (V Nemecku, ktoré malo takúto skúsenosť, vznikol úrad a zo zákona mu vyplývala úloha spravovať, sprístupňovať a vyhodnocovať materiály, ktoré po sebe zanechala spolitizovaná polícia bývalého Východného Nemecka – STASI).

Materiály vytvorené politickou políciou – ŠtB v bývalom Československu zostali zachované a uložené vo zvláštnych archívoch Federálneho ministerstva vnútra (FMV). Koncom roku 1991 vznikol pri ministerstve Útvar pre dokumentáciu a vyšetrovanie činnosti ŠtB a federálny parlament prijal tzv. lustračný zákon. Táto cesta bola, podľa môjho názoru, správna. V tom čase sme boli jednou z prvých krajín, ktorá podnikla kroky na prekonanie dedičstva komunizmu. Chyba sa však stala vtedy, keď dokumentácia po bývalej ŠtB neprešla pod správu zvláštnej inštitúcie, ale zostala v správe FMV. Nastali tlaky politických, ekonomických a ďalších zoskupení, ktoré spôsobovali značné ťažkosti pri získavaní informácií z týchto materiálov.

Po rozdelení Československa (od roku 1993) sa vyrovnávanie s komunistickou minulosťou u nás takmer úplne zastavilo. Spomínaný Útvar pre dokumentáciu a vyšetrovanie funguje len v Českej republike. Rozdelenie archíválií nielen po bývalej ŠtB, ale i po ďalších bezpečnostných zložkách, podobne ako aj dohody o ich využívaní, prebehlo v neprospech Slovenska. Medzitým ostatné postkomunistické stredoeurópske krajiny prijímali zákony a vytvárali inštitúcie, ktorých cieľom bolo vyrovnávanie sa s dedičstvom komunizmu.

U nás medzitým – ak sa to tak dá povedať – prebehol súboj medzi odbornosťou a charakterom človeka, pričom vysoko „na body“ zvíťazila odbornosť, charakter akoby sa stal záťažou. Materiály po bývalej ŠtB sa dostali do správy tajných služieb. Tu ich spravovali (a zneprístupnili) tzv. odborníci. Do takéhoto stavu prišiel Ústav pamäti národa.

Aké úlohy má táto inštitúcia pre súčasné Slovensko?

- Aby sa morálna devastácia občanov SR neprehlbovala,
- aby občania vedeli, čo sa naozaj na Slovensku dialo,
- aby materiály po bývalých bezpečnostných

- zločkách spravovala inštitúcia zodpovedná parlamentu a aby sa tieto nestali prostriedkom na spravodajské hry či vydieranie,
- aby materiály, ktoré boli zničené, mohli byť aspoň sčasti rekonštruované,
  - aby sa tieto materiály vyhodnotili z historického, politického, právneho i morálneho hľadiska.

Ústav pamäti národa má uskutočňovať vedeckovýskumnú a dokumentačnú činnosť, zverejňovať údaje o osobách zainteresovaných na prenasledovaní odporcov komunistického režimu, dokonca dávať podnety na trestné stíhanie za zločiny spáchané pod záštitou komunistického alebo fašistického režimu v rokoch 1939 až 1989. Ako to vyzerá v praxi?

V súčasnosti ústav preberá a sprístupňuje materiály po bývalej ŠtB od SIS. Táto činnosť je pre ústav prioritná. Zároveň rokujeme o prevzatí ďalších materiálov represívnych zložiek komunistického režimu z iných rezortov, ako aj z Českej republiky. Založili sme oddelenie zhromažďujúce dokumenty ku skutkom, ktoré majú podľa zákona o pamäti národa charakter zločinov proti ľudskosti určených na riešenie prokuratúrou. Zriadili sme i redakčnú radu, ktorá pripravuje edičný plán do budúcnosti. Začali sme tiež nakrúčať sériu dokumentárnych filmov o prenasledovaní skupín občanov a jednotlivcov v období komunizmu.

Podľa pedagógov na základných a stredných školách najmladšia generácia dostáva nedostatočné alebo takmer nijaké informácie o totalitnom režime, jeho praktikách, ani poučenie z tohto úseku novodobých dejín. Na cirkevných školách je v tomto smere lepšia situácia, ale keďže obdobie komunizmu nie je zahrnu-

té do učebných osnov dejepisu, závisí len od učiteľa, jeho postoja a vedomostí, čo odovzdá svojim žiakom. Plánuje sa ústav angažovať v školách a približovať verejnosti nové hodnotenie komunizmu na základe svojich analýz a poznatkov?

Plánujeme najmä prednášky pre študentov stredných a vysokých škôl. Pripravujeme cyklus 10 – 20 prednášok a naše aktivity budú závisieť aj od ústretovosti riaditeľov škôl. Chceme tiež pripraviť osnovu 1 alebo 2-semesterálneho predmetu pre vysokoškolské štúdium vo vybraných odboroch. Toto chceme uskutočniť v spolupráci s podobnými pracoviskami či úradmi v ďalších postkomunistických krajinách. V ústave by sme chceli vybudovať školiace pracovisko pre doktorandské štúdium.

Prečo je žiaduce, aby národ mal pamäť a uctil si pamätníkov?

Lebo od toho závisí jeho prežitie ako národa. Čím vie viac o svojej minulosti, tým viac vie i o sebe samom a tým väčšmi rastie jeho sebavedomie, povedal by som to aj inak – zostáva „nevykorenený“. Jednoducho, funguje to podobne ako u jednotlivca. Pokiaľ sa v pamäti národa vyskytnú negatíva, je potrebné ich analyzovať, zistiť súvislosti, zaradiť do historického, politického, právneho i morálneho kontextu a ukázať na tých, ktorí sa proti negatívam a zlu postavili, ale i na tých, ktorí ho podporovali. Tzv. hrubá čiara je totiž len fikcia, v skutočnosti nejestvuje. Človek, ani národ, sa nemôže zbaviť svojbytnosti, a teda ani vlastnej minulosti. Tá sa k nemu vráti. Minulosť treba pomenovať a pred súčasníkov postaviť pozitívne vzory. A práve toto súvisí s morálnym hodnotením minulosti.

Marta Majerčáková,
Katolícke noviny, 16. 05. 2004

Sekcia sprístupňovania

Juraj Kalina

Sprístupňovanie dokumentov z obdobia nesloby fyzickým osobám podľa §17 a 18 Zákona č. 553/2002 Z. z. si Ústav pamäti národa (ďalej ÚPN) vytýčil hneď na začiatku svojej existencie ako jednu z prvoradých úloh. Sekcia sprístupňovania je preto jednou z najväčších v ÚPN, kde sa v súčasnosti na celom procese podieľa štrnásť pracovníkov. Napriek faktu, že doba nesloby je spomenutým zákonom vymedzená časovým rozpätím od 18. apríla 1939 do 31. decembra 1989, z objektívnych príčin sa sprístupňovanie zatiaľ týka dokumentov vzniknutých z činnosti Štátnej bezpečnosti. Archíválne z proweniencie bezpečnostných zložiek štátu z obdobia rokov 1939 – 1945 sa zatiaľ nachádzajú mimo Archív ÚPN, navyše v nespracovanom stave bez evidenčných pomôcok.

Žiadosti a žiadatelia

V roku 2003 bolo od 1. mája do konca roka prijatých 4295 žiadostí od občanov. V tomto roku bolo do konca júla prijatých ďalších 1050 (viď tabuľka č. 1). V počiatočnom období však neboli splnené všetky podmienky, aby ústav dodržal zákonom stanovenú deväťdesiatdňovú lehotu na vybavenie prijatých žiadostí o sprístupnenie dokumentov od občanov. V prvom rade dokumentmi nedisponoval, pretože proces ich preberania od Slovenskej informačnej služby sa v tom období iba začínal.¹⁾ Nezanedbateľným faktorom bola aj neúplnosť evidenčných a archívnych pomôcok, ktorá nezaručovala v časti prípadov možnosť okamžitej presnej odpovede žiadateľovi. Preto boli zasielané aspoň primárne všeobecné odpovede, ktoré prvotne informovali o stave vybavovania. Informáciu o existencii alebo neexistencii záznamu, resp. dokumentu v evidenciách Štátnej bezpečnosti a

Mgr. Juraj Kalina (1976), absolvent histórie a archeológie FiF UK Bratislava, riaditeľ Sekcie sprístupňovania ÚPN.

Tabuľka č. 1

Počet žiadostí		
Mesiac	2003	2004
Január	0	152
Február	0	211
Marec	11	193
Apríl	78	104
Máj	1 046	243
Jún	1 664	78
Júl	597	69
August	268	82
September	161	85
Október	156	-
November	19	-
December	295	-
SPOLU	4 295	1 217

ostatných bezpečnostných zložiek nemožno v žiadnom prípade považovať za konečnú. Pracovníci ÚPN neustále porovnávajú pribúdajúce dokumenty s databázou žiadateľov, aby zistili nové, resp. ďalšie údaje. Žiadateľov, ktorí nespĺnili všetky podmienky oprávnenosti dané zákonom č. 553/2002 Z. z., ÚPN vyzval na doplnenie potrebných údajov a dokumentov.

Najčastejšie nedostatky žiadostí:

1. Všeobecne:

- notársky neoverený podpis žiadateľa,
- neúplnosť údajov.

2. V žiadostiach na zomrelú osobu:

- neoprávnenosť žiadateľa (nejde o blízku osobu v zmysle §15 Občianskeho zákonníka),
- chýbajúce dokumenty dokladajúce oprávnenosť oboznamovať sa s údajmi o zosnulom,
- notársky neoverené dokumenty.

Poplatok za overenie podpisu, resp. dokumentov môže žiadateľ ušetriť osobným odovzdaním žiadosti v podateľni ÚPN, kde bude jeho identita overená na základe predloženia osobných dokladov. Tu si môže vyzdvihnúť i formulár žiadosti, v ktorom sú obsiahnuté všetky údaje požadované ústavom pre jej úspešné vybavenie. Tlačivo je v elektronickej podobe dostupné aj na internetovej stránke ÚPN (www.upn.gov.sk). Pokiaľ nie je žiadateľ v zákone stanovenom príbuzenskom pomere k zomrelej osobe, resp. ak sa oprávnený žijúci žiadateľ nemôže z akéhokoľvek dôvodu (napr. pokročilý vek, zdravotný stav) osobne zúčastniť sprístupnenia dokumentov vedených o jeho osobe, môže sa oboznamovať s údajmi o zosnulom, resp. žijúcom žiadateľovi tretia osoba na základe splnomocnenia. Toto splnomocnenie musí byť notársky overené.

Od žiadosti k žiadateľovi

Následný proces vybavovania žiadosti možno rozdeliť na niekoľko chronologických etáp. Prvou je porovnávanie poskytnutých údajov so všetkými elektronickými databázami, ktorými ÚPN disponuje. Takto je možné získať aspoň základné údaje o dokumente (archívujúci útvar, archívne, príp. registračné číslo dokumentu), ktoré napomáhajú ďalšiemu vyhľadávaniu v archíve.

Ďalej sa v spolupráci s Archívom ÚPN zisťuje existencia, resp. neexistencia dokumentu vo fondoch, ktorými v danom momente disponuje ÚPN. K tomu sú využívané pôvodne písané registre ŠtB na jednotlivých Krajských správach, ktoré obsa-

1) Proces preberania dokumentov po bývalej ŠtB od SIS stále prebieha. Prevzaté databázy nespĺňali potrebné kritéria pre úplné vybavenie ústavom registrovaných žiadostí. Databázy sú preto priebežne dopĺňané o ďalšie nevyhnutné údaje, či už o osobách alebo zväzkoch.

hujú aj informácie o druhu dokumentu, dátume zavedenia, pracovníkovi a útvare, ktorý dokument zaviedol, o všeobecnej problematike, na ktorú bol zavedený (napr. cirkev, školstvo, pravica) ako aj údaj o archivácii, resp. zničení dokumentu. Takto môže aj žiadateľ, ktorého dokument bol Štátnou bezpečnosťou na základe skartačného rozhodnutia zničený, po sprístupnení kópie príslušného riadku z registra zväzkov z týchto údajov získať aspoň približnú informáciu o konkrétnom dokumente, identifikovaného na základe jeho žiadosti. Zničením primárneho dokumentu však automaticky neznamená zničenie informácií, ktoré boli jeho súčasťou. Tie sa zakladali vo forme duplikátov v iných zväzkoch, ktoré súviseli s rozpracovávanou problematikou, alebo putovali vo forme výstupov do inej agendy. Ústav pamäti národa aj z tohto dôvodu začal s ukladaním dokumentov do elektronickej podoby, ktorá uľahčí pracovníkom prístup a prehľadávanie archiválií. Súčasťou ÚPN je aj Sekcia rekonštrukcie a právnych analýz. Jednou z jej hlavných úloh je práve rekonštruovať zničené pôvodné dokumenty na základe duplikátov z iných agend.

Pokiaľ sa dokument zachoval a bol už Slovenskou informačnou službou odovzdaný do Archívu ÚPN, nastáva jeho postupné skenovanie do elektronickej podoby. Vytvára sa tak elektronická databáza dokumentov. V takomto dokumente sa upravujú (znečitateľnia) osobné údaje tretích osôb na základe Zákona č. 428/2002 Z. z. Po ukončení celého procesu je žiadateľ písomne pozvaný na sprístupnenie dokumentu, pričom si sám môže telefonicky dohodnúť deň a hodinu stretnutia. Pozvánka obsahuje aj základné údaje o dokumente, ktoré sú predpísané zákonom č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa.

„Okamih pravdy“

K samotnému sprístupneniu dochádza osobne v Bratislave v priestoroch ÚPN. Počas dohodnutého termínu predloží príslušný referent žiadateľovi kópiu dokumentu a poskytne mu dostatočný čas na jej preštudovanie. Pri obsiahlejších dokumentoch je možné sprístupnenie rozdeliť na viacero dní. Referent je prítomný pri sprístupnení a na požiadanie vysvetlí všetky skratky a termíny, obvyčajne používané v terminológii ŠtB, ktoré sa vyskytujú v danom dokumente. Žiadateľ môže požiadať o vyhotovenie kópie celého zväzku či spisu alebo ním požadovaných strán. Kópie mu pracovník ÚPN vyhotoví spravidla na počkanie. Cena kópie 2 Sk za stranu formátu A4 je stanovená zákonom o pamäti národa.

Ďalšie povinnosti ÚPN vyplývajúce zo zákona nastávajú v okamihu, keď sprístupnený zväzok ob-

sahuje meno alebo nepravé (krycie) meno osoby evidovanej ako spolupracovník alebo príslušník bezpečnostnej zložky. Po ich identifikácii je ústav povinný sprístupniť aj:

1. Kópiu zachovaného osobného zväzku tejto osoby evidovanej ako spolupracovník bezpečnostnej zložky,

2. Kópiu zachovaného personálneho (kádrového) spisu tohto príslušníka bezpečnostnej zložky.

Typ zväzku/ spisu	Spolu	BA	BB	KE
V	29	17	10	2
Fond T	13	12	1	0
SKZ	1	1	1	0
S	9	4	0	5
S+NO	2	2	0	0
S/OZ	1	1	0	0
S/A	1	1	0	0
PO/S+KA	1	0	1	0
PO/S	2	2	0	0
PO/OZ	1	1	0	0
PO/KTS/A	2	2	0	0
PO/KTS/D	1	1	0	0
PO/KTS	2	2	0	0
PO/D	1	1	0	0
PO/A	1	1	0	0
PO	38	24	10	4
PB	3	2	1	0
OZ	7	4	1	2
OB	24	13	11	0
NO	1	1	0	0
KTS/PB	2	0	1	1
KTS/D	1	1	0	0
KTS/A	22	15	4	3
KTS	13	11	0	2
KA/D/KTS/A	1	0	0	1
I	2	1	1	0
D/PO	1	1	0	0
D/KTS/A	1	1	0	0
D/KTS	1	1	0	0
D/A	5	4	0	1
D	21	15	5	1
APZ	2	1	1	0
A	8	6	2	0
PS	2	0	2	0
D/KTS/A	1	1	0	0
Fond S	2	2	0	0
OZ+NO	1	1	0	0
PO/S+NO	1	0	1	0

Tabuľka č. 2²⁾

Najčastejšie sprístupňovanými dokumentmi podľa §17 (na vlastnú a zomrelú osobu) okrem vyšetrovacích spisov sú zväzky a spisy:

1. *Tajných spolupracovníkov:*
- agentov (A);

2) V tomto zozname nie je zahrnutý sprístupnený dokument z proveniencie I. správy. Skratky: BA – Bratislava, BB – Banská Bystrica, KE – Košice. Skratky typov zväzkov: KA – kandidát agenta, PS – personálny spis, ostatné sú vysvetlené v ďalšom texte.

- držiteľov prepožičaných bytov (PB);
  - informátorov (I).
2. Ostatné:
- kandidátov tajnej spolupráce (KTS);
  - dôverníkov (D);
  - objektové (OB);
  - signálne (S);
  - preverovaných osôb (PO);
  - osobné (OZ);
  - nepriateľských osôb (NO);
  - vyšetrovacie (V);
  - taktické (T);
  - skupinové (SKZ);
  - agentúrno-pátracie (APZ).

Pokiaľ sa spis nezachoval alebo sa v Archíve ÚPN nenachádza, má žiadateľ právo na sprístupnenie príslušného riadku z evidencnej pomôcky a vyhotovenie jeho kópie.

Veľký počet tvoria žiadosti osôb, ktoré sa v databázach nachádzajú ako tzv. „určené osoby“. Ide o občanov z radov pracovníkov ministerstiev, ústredných úradov a ďalších organizácií, ktorí boli navrhnutí vedúcim príslušnej inštitúcie v zmysle príslušných ustanovení zákona č. 102/71 Zb. pre styk so štátnym tajomstvom. S takýmto návrhom musel vzhľadom na jeho štátnobezpečnostnú závažnosť súhlasiť príslušný útvar ŠtB.

Momentálne sú predmetom sprístupnenia hlavne dokumenty z proveniencie útvarov ŠtB vo všetkých troch krajoch bývalej Slovenskej socialistickej republiky (Bratislava, Banská Bystrica, Košice a im podriadených útvarov), v menšej miere XII. správy ZNB. Pripravuje sa sprístupnenie dokumentov zahraničnopolitickej rozviedky (I. správy

a jej predchodkýň), ktorých časť sa už nachádza v správe ÚPN. Hľadá sa spôsob získania dokumentov pre sprístupnenie podľa zákona o pamäti národa, ktoré zostali po archívnej delimitácii v rokoch 1992 – 1993 v Českej republike. Týka sa to hlavne federálnych útvarov ŠtB (I., II., III., IV., V., VI. správa ZNB, Správa pasov a víz ZNB)³⁾ a Spravodajskej správy Pohraničnej stráže a ochrany štátnych hraníc.

Dôležitou je aj skutočnosť, že zákon č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa ponúka žiadateľovi možnosť písomného vyjadrenia sa k sprístupnenému dokumentu. Na požiadanie je príslušný referent povinný ho zaznamenať, rovnako aj neskôr zaslané alebo odovzdané svedectvo. Tieto materiály sa ukladajú k archívu ako jej neoddeliteľná súčasť. Úlohou takéhoto vyjadrenia je doplnenie výpovednej hodnoty dokumentu a objasnenie všetkých skutočností týkajúcich sa prípadu. Pomáha tiež odhaliť nezákonné postupy zo strany bezpečnostných zložiek a napomáhať tak k vyvodu trestnoprávnej zodpovednosti ich príslušníkov.

Samostatnou kapitolou je sprístupnenie dokumentov na základe §18 zákona č. 553/2002 Z. z. Umožňuje fyzickým osobám starším ako 18 rokov požiadať ústav o informáciu, či je v zachovaných informačných systémoch zväzkov a spisov, ktoré vznikli činnosťou Štátnej bezpečnosti a ostatných bezpečnostných zložiek, evidovaný ňou požadovaný zväzok s osobnými údajmi a či je zachovaný (zväzkom s osobnými údajmi sa rozumie zväzok vedený o konkrétnej inštitúcii alebo zoskupení osôb – objektoch, ktorý v tejto súvislosti obsahuje údaje vypovedajúce o konkrétnych fyzických osobách, t. j. hlavne objektový zväzok) a oznámiť, či osoba ňou uvedená je evidovaná ako spolupracovník Štátnej bezpečnosti a ostatných bezpečnostných zložiek, a či je osobný zväzok tejto osoby zachovaný, ak nejde o cudzinca. Následne zákon ÚPN ukladá povinnosť sprístupniť žiadateľovi kópiu zachovaného zväzku s osobnými údajmi a dokument týkajúci sa spolupracovníka bezpečnostnej zložky, ak nejde o cudzinca.

Najzásadnejším problémom, s ktorým sa sekcia pri vybavovaní týchto žiadostí stretáva, je nedostatok identifikačných údajov uvedených žiadateľom. Na jej úplné vybavenie je uvedenie mena, príj. spolu s terajším bydliskom alebo zamestnaním nedostačujúce. Za základné údaje sa považujú minimálne meno spolu s dátumom narodenia.

Tabuľka č. 3⁴⁾

Mesiac	Počet vybavených žiadateľov	Počet poskytnutých dokumentov	Počet spríst. strán
Január	5	8	352
Február	9	11	676
Marec	14	16	489
Apríl	24	27	983
Máj	29	42	2 279
Jún	29	38	1 885
Júl	20	22	1 075
August	23	31	3 082
September	29	33	3 904
Október	-	-	-
November	-	-	-
December	-	-	-
Spolu 2004	182	228	14 725

3) U konkrétnych osôb sa to bude týkať aj operatívnych zväzkov slovenských útvarov ŠtB odovzdaných regionálnym útvarom ŠtB v Českej socialistickej republike. II. správa ZNB (krycí názov pre Hlavnú správu kontrarozviedky ZNB), III. správa ZNB (krycí názov pre Hlavnú správu vojenskej kontrarozviedky ZNB), IV. správa ZNB (krycí názov pre Správu sledovania ZNB), V. správa ZNB (krycí názov pre Správu ochrany ústavných a stranických činiteľov), VI. správa ZNB (krycí názov pre Správu spravodajskej techniky ZNB) a všetkých ich predchodcov.

4) Okrem toho bolo do konca augusta pozvaných ďalších 57 žiadateľov, čo znamená ďalších viac ako 6 518 strán dokumentov pripravených na sprístupnenie.

Ďalšie smerovanie

Personálne obsadenie sekcie sprístupňovania nie je výlučne orientované na terajšiu hlavnú náplň jej činnosti. Prevažia absolventov vedeckého odboru história je predpokladom ďalšieho smerovania činnosti ÚPN ku komplexnému, dôslednému a nezaujatému spracovaniu dokumentov, ktoré sú na tento účel po prvýkrát k dispozícii. Už v tomto období pracuje sekcia paralelne aj na prvých dokumentačných projektoch z obdobia rokov 1939 – 1989, pričom bude možné už v najbližšom čase očakávať prvé výstupy vo forme vedeckých štúdií.

Obdobie rokov existencie vojnovnej Slovenskej republiky sa dotýka projekt *Ústredňa štátnej bezpečnosti 1939 – 1945*. Represívny bezpečnostný aparát je jedným z najvýraznejších mocenských prostriedkov nedemokratického režimu, ktorého kompetencie sú zamerané na kontrolu, obmedzovanie a eliminovanie pre vládu nežiaducich prejavov v spoločnosti, v tomto prípade v nesúlade s oficiálnou ideológiou vládnucej Hlinkovej Slovenskej ľudovej strany. Táto téma nebola doteraz komplexne spracovaná hlavne pre nedostupnosť a nekompletnosť materiálu. Časť z neho bola na konci II. svetovej vojny spálená, ďalšia časť sa pravdepodobne dostala do bývalého Sovietskeho zväzu. Určité množstvo (945 archívnych krabíc⁵⁾) prevzala do svojej agendy ŠtB, ktorá ho naďalej využívala pri svojej činnosti. Práve tieto nové dokumenty ponúkajú v komparácii s už „známymi“ archívmi možnosť pre objektívnejšie spracovanie činnosti tejto štátnobezpečnostnej zložky a jej zneužívania režimom.

Výskumu dejín holokaustu na území Slovenska sa v 90. rokoch 20. storočia venovali na Slovensku dva projekty, zamerané na zbieranie výpovedí žijúcich svedkov. V rokoch 1995 – 1997 to bol projekt pod záštitou Nadácie Milana Šimečku s názvom „Osudy tých, ktorí prežili holokaust“, ktorý nadväzoval na interdisciplinárny výskum univerzity v americkom Yale. Doteraz sa podarilo zaznamenať asi 3 000 svedectiev, z toho 150 pochádza zo Slovenska. Tie sú archivované a slovenskej verejnosti prístupné v Nadácii Milana Šimečku, sústreďujú však v prevažnej miere dokumenty z Bratislavy a okolia, Trnavy a Trenčína – teda miest západného Slovenska. Druhý, neskorší projekt, rozbehla Losangelská Nadácia Stevena Spielberga. Zozbierané svedectvá pochádzajú z územia celého Slovenska, ale ich uloženie v mieste nadácie ich robí slovenskej verejnosti prakticky nedostupnými. Na Slovensku teda abscentuje sústredený dokumentárny materiál z územia strednej a východnej časti republiky. Cieľom projektu Ústavu pamäti národa *Zbavení slobody – svedectvá o holokauste* je zaplniť sústredenie audiovizuálnych záznamov orien-

tovaných na spomenuté územie vzniknutú medzeru vo vedeckom bádani.

Prierez vzťahu majority a minority, štátu a židovskej komunity na príklade mikroregiónu rieši projekt *Židovská komunita v Zlatých Moravciach 1938 – 1989*. Hľadá pôvod náboženskej nenávisťi a antisemitizmu v slovenských obyvateľoch malého mestečka na juhozápade štátu, mapuje formy diskriminácie počas vojny a kontinuitu tohto postupu po nástupe komunistickej strany k moci.

Zhromažďovanie a využívanie informácií v tzv. „problematike sionizmu“ bolo súčasťou činnosti kontrarozviednych útvarov ŠtB počas celej éry komunistickej totality v Československu. V rokoch 1948 až 1989 boli členovia židovskej menšiny sledovaní a rozpracovávaní, čím sa malo dosiahnuť odhalenie ich nepriateľskej činnosti proti režimu. Zatiaľ jediným v literatúre spracovaným prípadom je vykonštruovaný a zrealizovaný monsterproces s tzv. „skupinou buržoázných nacionalistov, sionistov a iných nepriateľov v bezpečnostnom aparáte na Slovensku“ z roku 1953. Projekt *ŠtB a jej činnosť v problematike sionizmu na Slovensku* predpokladá vyhľadanie a zhodnotenie všetkých dostupných zdrojov z celého obdobia komunistickej totality a potvrdenie hypotézy, že deklarované zisťovanie a odhaľovanie nepriateľskej činnosti bolo iba legalizačnou zásterkou kontroly jednej z autonómnych skupín obyvateľstva v rámci totalnej kontroly a potláčania aktivít všetkých náboženských a iných spoločenstiev.

Najväčším, najnáročnejším a časovo najdlhším, ale svojou výpovednou hodnotou a komplexnosťou jedinečným je práve začatý projekt *Zbavení slobody – svedectvá bývalých politických väzňov*, zameriavajúci sa na výskum perzekúcie občanov zo strany štátu v období komunistického režimu. Aj keď počas celého obdobia trvania boli tieto násilnosti verejným tajomstvom a sporadicky sa počas obdobia uvoľnenia na konci 60. rokov dostali aj do širšieho povedomia v rámci pokusov o ich zverejnenie, systematický výskum sa pochopiteľne mohol rozbehnúť až po páde režimu v roku 1989. Cieľom tohto ambiciózneho projektu je prostredníctvom audiovizuálnej techniky zaznamenať unikátne svedectvá ľudí, ktorí boli v období rokov 1948 – 1989 perzekvovaní za vlastné presvedčenie, odpor voči komunistickej moci, ale častokrát aj úplne bez príčiny. Nepôjde iba o zaznamenanie samotných svedectiev, ale snahou autorov je dostať ich do širších súvislostí pri dokumentácii jednotlivých káuz. Touto komparáciou s archívnym materiálom by sa mal výsledný obraz posunúť bližšie k pravde. ÚPN nie je konečnou inštanciou pre tieto audiovizuálne záznamy. Cieľovou skupinou, pre ktorú sú určené, je slovenská verejnosť, predovšetkým bádatelia a študenti. Materiály bude možné použiť takisto na do-

5) *Přehled archivních fondů FMV bezpečnostního charakteru*. Praha 1979, s. 38.

kumentárne spracovanie pre televíziu a ostatné médiá. Ich zhromažďovaním, uchovávaním a sprístup-

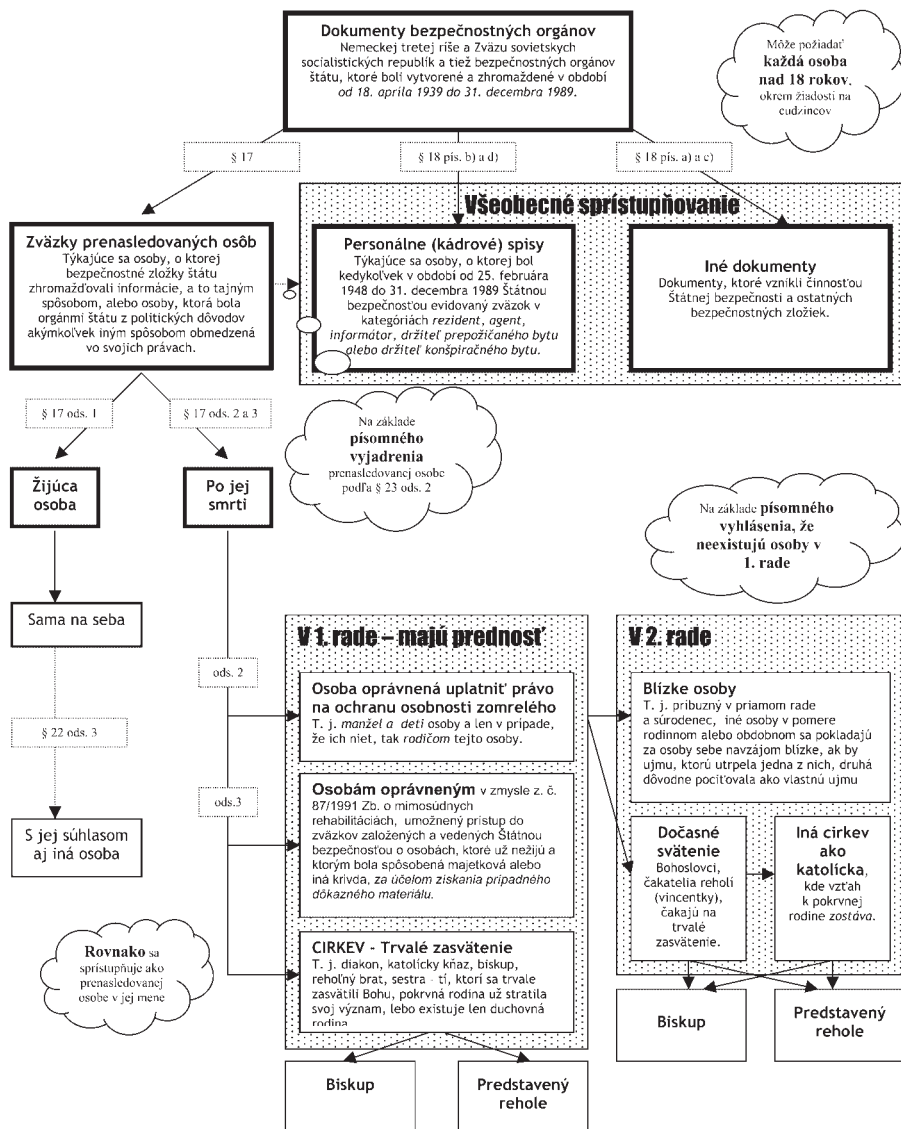
nením verejnosti tak ÚPN naplní jedno zo svojich najdôležitejších poslání.

RESUME

Section of Disclosure

The disclosure of the records from the period of oppression (1939 – 1989) to individual applicants has formed a key part of the Nation's Memory Institute mission from its inception. Already during the, presently not yet concluded, delimitation process of the former State Security documents from the Slovak Information Service, a parallel process of searching the archival evidence, its electronic processing, the adjustment of the documents in concordance with the Personal Data Protection Act, and the resulting disclosure of the records. This procedure applies to the entitled person, who is defined by the Act No. 553/2002 Coll. to be either a person of at least 18 years of age, or a person in a family relationship to a deceased person. The Section of Disclosure also handles requests pursuant to §18 of the Act, which enables individual applicants to request information confirming collaboration with the State Security or other former security agencies. The staff of the Section is not unalterably oriented to disclosure only. The prevalence of graduates of history provides for a future direction towards a complex, thorough and unbiased historical treatment of the documents that have been made available for the first time.

Postup pri sprístupňovaní dokumentov podľa zákona o ÚPN

Ochrana osobných údajov v procese sprístupňovania dokumentov

Minulosť je neviditeľný spoločník, ktorý určuje naše dnešné správanie a v jeho dôsledku aj našu budúcnosť. Naše tradície, zvyky a vedomosti, ale tiež naše slabosti, chyby, traumy majú svoje korene v minulosti. Národná minulosť nepredstavuje náš spoločný majetok o nič menej ako devízové rezervy centrálnej banky. Ako každý majetok aj ona musí byť riadne spravovaná, ošetrovaná a zdieľaná medzi svojimi vlastníkmi. Pri riadnom užívaní je minulosť zdrojom sily, identity a poznatkov, ktoré prispievajú ku duchovnému a materiálnemu rozkvetu Slovenska.

Po rokoch uniformnej a svojoľne prekrútenej verzie histórie, ktorú do hláv starších generácií vtákal komunistický režim, prišla doba, keď sa mnohí z nás z takých alebo onakých dôvodov k histórii príliš nehlásia a o jej temnejších momentoch radšej mlčia. Celkový nezáujem je zároveň živnou pôdou pre historický revizionizmus, teda ideologicky motivované pokusy o potlačenie historických faktov a ich nahradenie polopravdami alebo fámami.

Ústav pamäti národa (ďalej „Ústav“) vznikol ako inštitúcia s celonárodným významom, ktorej zakladateľom je Slovenská republika. Prvotným cieľom je čo najširšie *odhalenie praxe nacizmu a komunizmu* pri potláčaní nášho národného života a politických práv a slobôd, a tým dať prenasledovaným osobám možnosť vyrovnáť sa s touto časťou minulosti, keď sa nemohli rozhodovať slobodne vo svojom štáte, keď boli potlačované ich práva. Prenasledovaným osobám zákon umožňuje sprístupniť dokumenty o ich prenasledovaní a zverejniť údaje o vykonávateľoch tohto prenasledovania. Musím však zdôrazniť, že slúži *na nápravu krívd minulosti, a nie na to, aby vznikali krivdy nové*. Súčasne Ústav prevádzkuje bádateľskú a historiografickú činnosť, aby sme našim potomkom zanechali historický záznam v čo najúplnejšej a najprístupnejšej forme.

Ústav v súčasnosti sústreďuje a v budúcnosti bude využívať všetky dokumenty z činnosti bezpečnostných zložiek štátu v súlade so zákonom o ÚPN.¹⁾ Doterajšie bádania ukazujú, že v minulom období boli bezpečnostné orgány štátu, a teda priamo orgány štátu ovládané bezpečnostnými orgánmi nemeckej Tretej ríše a vzápätí bezpeč-

nostnými orgánmi Sovietskeho zväzu. Ústav bude tiež významnou mierou spolupracovať s vyšetrovateľmi Generálnej prokuratúry SR pri odhaľovaní a stíhaní doteraz nepotrestaných nepremlčateľných zločinov komunizmu a nacizmu na Slovensku.

Ústav pracuje na základe zákona s rôznymi kategóriami pojmov, ktoré si v nasledujúcom texte spoločne objasníme. Ich správne pochopenie nám umožní naplniť účel zákona, čiže „pomôcť vyrovnáť sa s minulosťou“. Poďme si teda zodpovedať tie najdôležitejšie otázky.

Aké typy dokumentov Ústav spracúva?

Zväzky prenasledovaných osôb

Týkajú sa osoby, o ktorej bezpečnostné zložky štátu zhromažďovali informácie, a to tajným spôsobom, alebo osoby, ktorá bola orgánmi štátu z politických dôvodov akýmkoľvek iným spôsobom obmedzená vo svojich právach.

Personálne (kádrové) spisy

Spis vedený služobným orgánom o *príslušníkovi bezpečnostných zložiek*,²⁾ obsahujúci údaje o vzniku, priebehu a skončení jeho služobného pomeru; výpisom z neho je osobná evidenčná karta príslušníka.

Iné dokumenty

Dokumenty, ktoré vznikli činnosťou Štátnej bezpečnosti a ostatných bezpečnostných zložiek, osobné zväzky a spisy *spolupracovníkov*³⁾ v kategóriách *rezident, agent, informátor, držiteľ prepožičaného bytu alebo držiteľ konšpiračného bytu*.

Kto je prenasledovaná osoba?

Prenasledovaným (v súlade s § 5 zákona o ÚPN) je osoba, o ktorej bezpečnostné zložky štátu zhromažďovali informácie, a to tajným spôsobom, alebo osoba, ktorá bola orgánmi štátu z politických dôvodov akýmkoľvek iným spôsobom obmedzená vo svojich právach, **okrem osôb**, ktoré sa neskôr stali príslušníkmi, pracovníkmi, resp. spolupracovníkmi bezpečnostných zložiek.

Martin Urminský

JUDr. Martin Urminský (1979), absolvent Právnickej fakulty UMB, Banská Bystrica, zamestnanec Ministerstva spravodlivosti SR.

1) Zákon č. 553/2002 Z. z. o sprístupnení dokumentov o činnosti bezpečnostných zložiek štátu 1939 – 1989 a o založení Ústavu pamäti národa a o doplnení niektorých zákonov (zákon o pamäti národa) v znení zákona č. 110/2003 Z. z.

2) osoby priamo zamestnané v štruktúrach bývalých bezpečnostných zložiek

3) osoby, ktoré spolupracovali s bezpečnostnými zložkami, civilisti, ktorí získavali informácie pre ŠtB

V prípade **jej smrti** tieto oprávnenia patria *osobe blízkej* – t. j. príbuzný v priamom rade, súrodenec a manžel; iné osoby v pomere rodinnom alebo obdobnom sa pokladajú za takéto osoby, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá dôvodne pociťovala ako vlastnú ujmu (§ 116 Obč. Z.).⁴⁾

Ako podať žiadosť o sprístupnenie dokumentov?

Zákon o ÚPN sa zaraďuje medzi zákony, ktoré umožňujú **občanom** Slovenskej republiky, ako i **cudzincom**, vyrovnáť sa s minulosťou. Upravuje podmienky sprístupnenia všetkých zachovaných, resp. zrekonštruovaných dokumentov.⁵⁾ Fyzické osoby majú právo na sprístupnenie ich osobných vzázkov a zároveň i vzázkov tajných spolupracovníkov, kádrových spisov bývalých príslušníkov štátnej bezpečnosti, ako aj oboznámenie sa s organizáciou ich sledovania, prípadne záznamov o tomto sledovaní. Týmto sa naplní *hlavný účel zákona* – verejné odhalenie represie proti občanom a odhalenie konkrétnych vykonávateľov (najmä ŠtB a bezpečnostné zložky), strojcov komunistického a nacistického útlaku (aparát KSČ, KSS).

Zákon stanovuje ako **oprávnenú osobu** každú fyzickú osobu, ktorá *je staršia ako 18 rokov*, čiže i cudzinec, hlavná je podmienka veku (§ 17, § 18 zákona o ÚPN).

Každá **fyzická osoba staršia ako 18 rokov** môže žiadať o sprístupnenie dokumentov:

a) *písomne poštou* – žiadateľ uvedie svoje meno, priezvisko, rodné číslo alebo ak ho nemá, dátum narodenia, svoju adresu a ďalšie skutočnosti, ako napr. občianstvo (i predchádzajúce), útvar, číslo spisu, a predmetnú žiadosť **opatří úradne overeným podpisom** (podľa § 20 zákona o ÚPN);

b) *osobným podaním na Ústave* – na stavenom tlačive, avšak **nie je potrebné úradne overovať podpis**, keďže overenie uskutoční zamestnanec Ústavu (§ 20 ods. 3).

Kto je oprávnený žiadateľ?

Žiadať môže osoba **sama na seba** alebo *treťou osobou* na takúto osobu, ktorá jej udelila písomný súhlas. Po **jej smrti** môže žiadať dokumenty v *prvom rade* (primárne) osoba oprávnená uplatniť právo na ochranu zomrelého (v súlade s § 17), t. j. len manžel a jej deti, a ak ich niet, až potom jej rodičia.⁶⁾ *Až v druhom rade* (sekundárne) *blízke osoby*, t. j. príbuzný v priamom rade a sú-

rodenec, iné osoby v pomere rodinnom alebo obdobnom, sa pokladajú za osoby sebe navzájom blízke, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá dôvodne pociťovala ako vlastnú ujmu, a to **na základe písomného vyhlásenia**, že osoby v prvom rade už nežijú.

Oprávnený žiadateľ je osoba, ktorej bolo Ústavom písomne oznámené, že dokumenty, o ktoré žiadala, sú predmetom sprístupnenia, čiže má na ich sprístupnenie právo (§ 22 zákona o ÚPN). Oznámi sa tiež miesto a čas sprístupnenia.

O čo všetko môžeme žiadať?

Predmetom sprístupnenia a zverejnenia sú zachované alebo zrekonštruované dokumenty, ktoré vznikli činnosťou Štátnej bezpečnosti a ďalších bezpečnostných zložiek v rozhodnom období (t. j. od 18. apríla 1939 do 31. decembra 1989), evidované v dobových spisových alebo archívnych pomôckach (registroch) týchto zložiek alebo im nadriadených orgánov.

Ústav oprávnenému žiadateľovi v súlade so zákonom o ÚPN má:

1. *Oznámiť a sprístupniť* dokumenty týkajúce sa **žiadateľovej osoby** ako prenasledovanej osoby **spolu** s informáciami o osobe evidovanej ako spolupracovník alebo príslušník bezpečnostnej zložky, ktorého meno (krycie meno) sa vyskytuje v žiadateľovom vzázku (§ 17).

2. *Oznámiť* každej osobe staršej ako 18 rokov, či je v databáze evidovaný **ňou požadovaný vzázok s osobnými údajmi** (najmä objektový vzázok), a či **ňou označená osoba bola evidovaná** ako spolupracovník bezpečnostnej zložky a či je jej vzázok zachovaný, *ak nejde o cudzinca* (§ 18).

3. *Sprístupniť* každej osobe staršej ako 18 rokov **kópiu personálneho (kádrového) spisu** alebo **osobnej evidenčnej karty** príslušníka uvedeného vo *všeobecne prístupnom zozname*, ktorý Ústav vydá (§ 19).

Každá z registrovaných osôb, či už k nej existuje vzázok alebo nie, má právo priložiť vyjadrenie k zachovanej dokumentácii, ktorá sa týmto aktom stane jej neoddeliteľnou súčasťou.

V prípade, že spoločenský záujem na odhalení a sprístupnení zachovaných materiálov, dokladujúcich činnosť konkrétnych osôb pri vytváraní a udržiavaní zločinného, nelegitímneho a zavrnutia hodného komunistického režimu, **je vyš-**

4) Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.

5) Ide o vyhľadanie kópií, prepisov spisovej alebo vzázkovej agendy, ktoré môžu pomôcť fyzicky zrekonštruovať chýbajúce (zničené) písomnosti. V žiadnom prípade nemôže nastať svojvoľná manipulácia zo strany Ústavu.

6) § 15 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.

ší než ochrana ich údajov o služobnej činnosti, môžu byť tieto materiály zverejnené. Týka sa to príslušníkov Štátnej bezpečnosti a ďalších bezpečnostných zložiek, organizácií založených na ideológii Komunistickej strany Československa a Komunistickej strany Slovenska alebo ochrany údajov o činnosti tajných spolupracovníkov (v kategóriách rezident, agent, informátor, držiteľ prepožičaného bytu, držiteľ konšpiračného bytu), pôsobiacich v prospech týchto organizácií. U príslušníkov existuje nutnosť prezentovať časť ich údajov, ktoré umožnia ich konkrétnu identifikáciu (i osobných údajov). Vyšší spoločenský záujem v tomto zmysle je potrebné zdôrazniť u agentov (tajných spolupracovníkov), u ktorých sa síce tiež budú anonymizovať pri sprístupňovaní ich zväzkov údaje o tretích osobách nesúvisiace s ich služobnou činnosťou (napr. rodinní príslušníci, zdravotný stav a pod.), ale pôjde o prienik do ich životov, pracovného prostredia, teda budú celkom jednoznačne identifikovaní nielen podľa sprístupnených osobných údajov, ale podľa svojich činov a postojov (napr. udávania). Tu nachádzame úzke prepojenie zákona o ÚPN so zákonom o ochrane osobných údajov.⁷⁾ Nakoľko sme si objasnili základnú úlohu Ústavu, nemôžeme zabúdať, že i Ústav je povinný dodržiavať predpisy, medzi ktoré patrí najmä uvedený zákon.

Ochrana osobných údajov, s ktorými sa Ústav stretá, je zabezpečená tým, že osobné údaje sú anonymizované, t. j. znečitateľnené sú osobné údaje iných osôb, ktoré vystupujú alebo prechádzajú dokumentmi, aby sa predchádzalo ich zneužívaniu. Vysvetlíme si, aké sú to údaje. Dôvod, pre ktorý sa ochrana osobných údajov zabezpečuje, je najmä ochrana základných práv každého jednotlivca, najmä práva na súkromie, jeho ochrana pred nedovoleným zhromažďovaním informácií. Preto je potrebné tieto údaje znečitateľňovať, aby sa predišlo vytváraniu nových krívd a aby osoby, ktorých údaje boli zhromaždené bývalými bezpečnostnými zložkami, neboli znova obťažované. Každý má právo mať niektoré informácie len pre seba a ich necitlivé zverejnenie by bolo na ujmu nielen jemu samotnému, ale aj účelu samotného zákona o ÚPN.

Osobnými údajmi sú údaje týkajúce sa určenej alebo určiteľnej fyzickej osoby. To znamená, že ju možno určiť priamo alebo nepriamo, najmä na základe všeobecne použiteľného identifikátora alebo na základe jednej či viacerých charakteristík alebo znakov, ktoré tvoria jej fyzickú, fyziologickú, psychickú, mentálnu, ekonomickú, kultúrnu alebo sociálnu identitu. Z vecnej stránky sa definícia vzťahuje práve na tieto uvedené údaje, ktoré sa potom označujú ako osobné údaje, týkajúce sa

identifikovanej alebo identifikovateľnej fyzickej osoby, t. z. určenej alebo určiteľnej, a to priamo alebo nepriamo.

Okresné oddelenie Min.vnútra
KRAJSKÁ SPRÁVA MINISTERSTVA VNÚTRA
Prešov.
7. odbor
Cj. A-089/70-63
Dňa 31.1.1963
Previedol Balint /hod.
Zapísal -"-

PRÍSNE TAJNÉ!

13

Krajská správa Min.vnútra
2.Odbor /ref.BADVÁK/
K.č.j.:A/2-043/22-63
K o š i e a .

USTANOVKA

bola žiadaná v týchto bodoch:

1./ Zaujím o politickú a literárnu prácu menovaného, jeho prospech na škole. 2./Styky menovaného, charakterové vlastnosti a povest na škole a internate.

_____, nar. _____ Modzany, okr. _____, národnosti ukrajinskej, čl.štátna príslušnosť, študent na filozofickej fakulte Prešov, bytom _____

Prešetrovaný v Prešove študuje na filozofickej fakulte od roku 1959 a toho času študuje 4 ročník. Ako žiak je veľmi nadaný a má veľmi dobrý prospech, kde je na škole hodnotený ako vyťažný. Menovaný od septembra roku 1962 bol daný do Prahy študovať na polroka, ktorý aj toho času tam študuje a v súčasnej dobe si podal žiadosť o predĺženie štúdia v Prahe, nakoľko sa zaobera dielom Alexandra GLESA, byv. ukrajinského spisovateľa. Takže menovaný v Prahe čerpa poznatky s materiálom a od starších osôb ruských emigrantov, taktiež aj v Prešove sa zaoberal literárnou prácou.

Politicky je organizovaný v KSC, kde v súčasnej dobe nezastával žiadnu funkciu, avšak v minulosti bol v ČSM, kde zastával rôzne funkcie a aktívne pracoval vo sväzackej práci. Jeho postoj k terajšiemu zriadeniu je kladný a riadne sa zapája do politickej práce na škole.

Povaha je tichej, vystupovanie na verejnosti má slušné. Vo svojom voľnom čase a to po škole pracuje len na izbe v internate s literárnou prácou. Povest na internate a na škole pôľňa dobrá. Svoj súkromný život vedie usporiadaný a nevyhľadava žiadnu spoločnosť je samotár.

Styky v mieste svojho bydliska a na škole neudržiava žiadne dôverného charakteru.

Náčelník OO-MV
Krajská správa Ministerstva vnútra
K O Š I E A
Dotlo 1 5. 11. 1963
Cj. A/2-043/22-63
Prílohy 1

Súbor údajov, na základe ktorých nie je fyzická osoba priamo alebo nepriamo určená alebo určiteľná a na jej určenie je nevyhnutné získať ďalší údaj alebo ďalšie údaje s vynaložením neúmerne vysokého úsilia, sa potom nepovažuje za osobné údaje fyzickej osoby. Neúmerne vysokým úsilím sa rozumie získavanie údajov z ťažko dostupného zdroja, získavanie údajov dlhodobým vyhľadávaním, viacnásobným overovaním, porovnávaním a triedením alebo získavanie údajov prieskumom, ktorého výsledky je možné priradiť viacerým fyzickým osobám a je potrebné ďalej ich analyzovať, upresňovať a selektovať. Táto široko koncipovaná definícia nám vysvetľuje, že nie všetky údaje sú osobnými údajmi, a preto sa nedá povedať, že konkrétne tento údaj je osobný a tento zase nie. Najdôležitejšie je uvedomiť si, že týmto súborom rôznych údajov vieme osobu identifikovať. Z uvedeného vyplýva, že práca Ústavu je náročná, pre-

Príklad znečitateľnenia osobných údajov.

7) Zákon č. 428/2002 o ochrane osobných údajov v znení zákona č. 602/2003 Z. z.

tože si vyžaduje precízne zhodnotenie stavu a všetkých okolností, aby nedochádzalo k poškodeniu iných osôb.

704
109

Okrasná správa ZND
Oddelenie ŠÚB
POPRAV

Poprad dňa 20.1.1988

PRISNE TAJNE
PRIVATNE

V y h o d n o t e n i e

prameňa "PRESTAVBA" využívaného v akcii "KAUF" :

Prameň "PRESTAVBA" k objektovi "KAUF", reg.č.zv. [redacted] bol využívaný od 25.5. do 25.8.1987 u matky objektu, u ktorej sa počas pobytu v tun. okrese ubytováva. Objekt sa v ČSSR zdržiaval od 23.5.1987. Počas pobytu u matky tel. volal okolo 25.5.1987 tel. č. 07 316 725 istého [redacted], s ktorým bol v osobnom styku dňa 27.5.1987 v Bratislave. Bol s ním prejednať otázku otvorenia reštaurácie slovenskej v Ženeve, majiteľ reštaurácií v tej Ženeve je istý [redacted], ktorý dal k dispozícii ešte pred postavením reštaurácie, kým sa to dorieši, svoju reštauráciu na jeden, dva mesiace, aby sa jej urobila nejaká reklama. [redacted] bude pracovníkom PZCR JAVORINA, vlastní osob. mot. vozidlo UNO.

Ďalej volal na tel. číslo 07 236984 PRIOR GR, chcel rozprávať s [redacted]. Má sa jednáť o ústredňu PRIOR, OTEX a PZCR. [redacted] kontaktoval, objekt "KAUF" s ním dojednával stretnutie v Bratislave, kde tiež s ním bol v osobnom styku dňa 27.5.1987.

Koncom mesiaca mája 1987 objektu tel. kontaktoval nezistený muž z Bratislavy, ktorý požadoval od objektu video pásky, ktoré objekt mu chcel predáť, jednu za 235 Kčs. Volajúci bol muž, ktorý od objektu mal zrejme predtým zakúpiť video kameru za 55.000 Kčs. Má sa jednáť o vojaka z povolania, ktorý slúži v Bratislave. Od objektu tiež požadoval titulkovač, objekt za neho požadoval 700 švajč. frankov, t.j. 700 násobí 17 Kčs, načo muž nerefektuje, že je to drahé. Ďalej tiež od objektu spomínaný muž požadoval rekordér na 12 V. Dohodli sa, že objektovi nechá adresu rodičov, u ktorých býva v jednom rodinnom dome a ešte sa dohodnú, čo mu má zaslať. Vzájomne si ešte mali zavolať.

Príklad znečitateľnosti osobných údajov.
(Prameň PRESTAVBA znamenal odposluch telefonických hovorov.)

Zákon o ochrane osobných údajov definuje ešte ďalšiu kategóriu osobných údajov, a to **osobitné kategórie osobných údajov**. Sú to údaje, ktoré odhaľujú rasový alebo etnický pôvod, politické názory, náboženskú vieru alebo svetonázor, členstvo v politických stranách alebo politických hnutiach, členstvo v odborových organizáciách a údaje týkajúce sa zdravia alebo pohlavného života, psychickej identity fyzickej osoby alebo jej psychickej pracovnej spôsobilosti. Zákon zakazuje zverejňovanie týchto údajov. Zákon rozlišuje dva druhy osobných údajov, spomedzi ktorých však vyníma osobné údaje označované ako „osobné údaje patriace do osobitných kategórií osobných údajov“. **V praxi sú často označované ako „citlivé“ alebo „zvlášť citlivé osobné údaje“**. Napriek tomu zákon o ÚPN môže niektoré údaje i z tejto kategórie zverejniť, pretože vzhľadom na účel zákona sa považuje za primerané ponechať ich neanonymizované.

Podľa negatívneho vymedzenia v súlade s § 23 zákona o ÚPN, ak sa v materiáloch (či už pôvodných alebo doplnených o vlastné vyjadrenie) nachádzajú **osobné údaje o iných osobách (rozumej o inej osobe ako o oprávnenom žiadateľovi)**, tieto dokumenty budú sprístupnené oprávnenému žiadateľovi tak, že sa tam budú nachádzať len jeho osobné údaje a nie osobné údaje tretích osôb, t. j. anonymizujú sa nasledovné údaje týkajúce sa iných osôb ako žiadateľa:

- **rodné číslo**;⁸⁾
- **dátum narodenia**;
- **bydlisko** – pre účely zákona o ÚPN je to adresa trvalého (resp. prechodného) pobytu, čiže ulica, súpisné číslo, mesto (obec);
- **údaje o súkromnom a rodinnom živote** – každá osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy; tu patria najmä informácie o sexuálnom živote, súkromná korešpondencia, ktorá bola zadržaná prenasledovanej alebo inej osobe a nesúvisí so spisom, ktorá sa síce nedá zdefinovať, ale je zrejmé, že obsahuje informácie charakteru výsostne súkromného; fotografie, iba ak nebudú v rozpore s oprávnenými záujmami dotknutej osoby (nesmú byť dehonostujúce);
- **údaje týkajúce sa trestnej činnosti** – jedná sa o trestné činy, ktoré nesúvisia so spisom; čo sa týka spoluobvinených, príp. spoluobžalovaných, resp. skupiny zaradenej do jedného vyšetrovacieho spisu, i keď o sebe nevedeli, platí prezumpcia vedenia, t. j. „vedomosť nemožno utajiť“; je potrebné znečitateľniť tzv. vylustrovanie iných osôb ako oprávneného žiadateľa, najmä ich výpisy z registru trestov, prípadne ich minulé trestnú činnosť;
- **údaje týkajúce sa zdravia** – myslí sa nielen fyzické zdravie, ale i duševné; týka sa osobitnej kategórie, ktorá vymedzuje spracúvanie osobných údajov o psychickej identite fyzickej osoby alebo o jej pracovnej spôsobilosti; za osobné údaje charakterizujúce psychickú pracovnú spôsobilosť sa považujú všetky zistenia a charakteristiky odhaľujúce rozumové schopnosti a zručnosti, profil osobnosti a profil tvorivosti, správanie, návyky, zvyky a zlozvyky fyzickej osoby, a to najmä prostredníctvom osobnostných testov; psychická pracovná spôsobilosť nepatrí medzi zdravotné údaje;
- **údaje týkajúce sa majetkových pomerov** – vymedzujú sa pozitívne (je vlastníkom nehnuteľnosti) alebo negatívne (nemajetný), pričom obe formy treba znečitateľniť; výšku príjmu však znečitateľniť netreba, vzhľadom na časovú neaktuálnosť údajov.

Existujú dve výnimky, v ktorých sa iná osoba dostane k osobným údajom evidovanej osoby pri sprístupnení:

1. V prípade *smrti evidovanej osoby* v jej osobnom zväzku alebo zväzku s osobnými údajmi.

2. V prípade *predloženia písomného súhlasu* oprávneného žiadateľa s jeho úradne overeným podpisom (§ 22 ods. 3); ostatné údaje tretích osôb zostanú znečitateľné.

V prípade, ak sa sprístupňuje personálny (kádrový) spis, zostanú údaje o takejto osobe neanonymizované (s výnimkou rodného čísla) a znečitateľnia sa nasledovné údaje týkajúce sa **iných osôb stojacich mimo služobnej a verejnej činnosti** príslušníka, a to všetky (t. j. aj o manželke, rodinnom stave a pod. s výnimkou preukázateľného prepojenia týchto osôb so služobnou činnosťou príslušníka).

Účelom zákona o ÚPN bolo vytvorenie neziskovej organizácie, ktorá má poskytovať všeobecne prospešné služby. Ústav uviedol do života, vykonáva a prevádzkuje bádateľskú a vzdelávaciu činnosť pre obdobie rokov 1939 – 1989, ktoré je označované ako doba neslobody. Ústav je vyjadrením vôle skúmať a pripomínať tú skutočnosť, že v minulom storočí boli na území Slovenska počas

dlhého obdobia sloboda občanov, demokracia a štátna suverenita potláčané. Toto zameranie je obdobné ako pri iných inštitúciách, ktoré slúžia ako memento temných epizód XX. storočia (napríklad National Holocaust Museum vo Washingtone, Pamätník Jad Vašem v Jeruzaleme alebo pripravovaný pamätník v Berlíne). Pre právnu a legislatívnu transparentnosť a pre poverenie Ústavu aj inými úlohami je Ústav konštruovaný ako zvláštny prípad neziskovej organizácie. Všeobecne prospešné služby, ktoré Ústav poskytuje, spočívajú v dokumentácii, vedeckom bádani, zhromažďovaní a poskytovaní informácií a vzdelávania o dobe neslobody. Pre naplnenie svojho účelu je Ústav oprávnený získavať potrebnú dokumentáciu od štátnych orgánov a aj iných osôb.

Odtajnenie a sprístupnenie tejto časti archívnych prameňov umožní bližšie poznanie komunistického minulosti. Zabráni sa doterajšiemu zneužívaniu doposiaľ tajných alebo neprístupných materiálov v rámci štátnej správy a hlavne bude zreteľne vyjadrené, že demokratická spoločnosť nechce a nebude chrániť tých, ktorí sa aktívne podieľali na utlačaní svojich spoluobčanov a na obmedzovaní ich základných ľudských práv a slobôd.

RESUME

Personal Data Protection

The paper reflects the adoption of the Act of the National Council on the Nation's Memory (Act No. 553/2002 Coll. On the Access to the Documents on the Activity of State Security Agencies and on the Amendment of some Acts). The Act provides for an opportunity to come to terms with their past to people who had had their private or professional lives unlawfully invaded and thwarted by the past regimes. It entitles these citizens to cooperate at the disclosure of the activity of not only the security agencies, but also the individuals who had carried out this activity in practice, in their capacity as employees or collaborators of the state security agencies. This regulation of the Act affects the personal data of the individuals who had been active in the repressions of the citizenry in the past. Notwithstanding, the public interest in the disclosure of such data, understandably not in its totality, is fully in compliance with the legal order of the Slovak Republic, explicitly the Personal Data Protection Act, No. 428/2002 Coll. The present paper attempts to clarify the particularities of the procedure of application for the disclosure of the records and the given opportunities for the citizens in becoming acquainted with the individual documents that had been administrated by the security agencies and learn new facts about their personal past. The paper presents an outline of the scope of public data that may be disclosed under this procedure with reference to the Personal Data Protection Act as data pertaining to the service activity of past employees or collaborators of the security agencies and of data which may not be disclosed for reasons of protection of data of private nature.

Stanovisko Úradu na ochranu osobných údajov z 13. 12. 2003

Jednou zo základných úloh Ústavu pamäti národa je sprístupňovať prenasledovaným osobám dokumenty o ich prenasledovaní a zároveň zverejňovať údaje o vykonávateľoch tohto prenasledovania a ich činnosti. V súvislosti s týmto procesom vznikali mnohé otázky ohľadne zverejňovania osobných údajov, sčasti upravuje samotný zákon č. 553/2002 Z. z. o pamäti národa, ktoré však, podľa pracovníkov ÚPN, bolo potrebné zosúladiť s už platným zákonom č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov.

Na základe týchto skutočností vypracovali odborní pracovníci Ústavu pamäti národa otázky vychádzajúce z praktických skúseností s prípravou dokumentov na sprístupňovanie pre žiadateľov. Tie potom tvorili prílohu listu zo dňa 26. novembra 2003 (č. p. 3700/2003 – 10), ktorý adresoval predseda správnej rady Ján Langoš Úradu na ochranu osobných údajov. Kópiu stanoviska Úradu na ochranu osobných údajov uvádzame na s. 50 až 54.

Otázky ÚPN

1. či postavenie zákona o pamäti národa k zákonu o ochrane osobných údajov je podľa zásady „lex specialis derogat lex generalis“, čiže či špeciálne ustanovenia zákona o pamäti národa, týkajúce sa ochrany osobných údajov majú prednosť pred všeobecnou úpravou v zákone o ochrane osobných údajov (*táto zásada vyplýva zo slovenského právneho poriadku, kde existuje špeciálna právna úprava a postupuje sa podľa nej, avšak v medziach zákona so všeobecnou úpravou*),

2. či Ústav pamäti národa (ďalej „ústav“) je v súlade so zákonom o ochrane osobných údajov sprostredkovateľ alebo prevádzkovateľ osobných údajov (*podľa zákona o pamäti národa vystupuje ako sprostredkovateľ*),

3. či ústav je povinný na základe § 15 zákona o ochrane osobných údajov vypracovať bezpečnostný projekt informačného systému na informačný systém podľa § 26 zákona o pamäti národa (*informačný systém ústavu nespadá pod § 15 ods. 2 zákona o ochrane osobných údajov a zároveň v súlade s § 26 zákona o pamäti národa sa stanovuje i špeciálny režim daného informačného systému, pretože ústav nie je povinný overovať pravdivosť ani presnosť dokumentov ani údajov v informačnom systéme dokumentov. Uvedený informačný systém dokumentov je oproti iným*

informačným systémom budovaný zo zdrojov, pri ktorých nie je možné overiť pravdivosť ani presnosť údajov v nich obsiahnutých. Preto je pre tento informačný systém stanovený odlišný režim jeho prevádzky ako ho upravuje zákon o ochrane údajov v informačných systémoch),

4. či informačný systém ústavu podlieha registrácii alebo vedeniu evidencie (*vid' predchádzajúcu poznámku, a tieto povinnosti vyplývajú prevádzkovateľovi*),

5. aké údaje môže ústav sprístupniť podľa § 23 zákona o pamäti národa, aby nebol porušený zákon o ochrane osobných údajov pri zväzku oprávnenému žiadateľovi (*po konzultácii sme doplnili rodné číslo k negatívnemu vymedzeniu v súlade s § 23 zákona o pamäti národa, t. j. údaje nevymenované v § 23 sú predmetom sprístupnenia, s výnimkou rodného čísla, vid' záver prílohy, kde sú uvedené údaje, ktoré spracúvajú dokumenty, či údaje, ktoré uvádzame je možné ponechať, lebo ide o čo najširšie odhalenie praxe bývalých bezpečnostných zložiek*),

6. aké údaje sprístupňuje ústav pri sprístupňovaní personálneho (kádového) spisu (*podľa účelu zákona o pamäti národa spoločenský záujem na odhalení a sprístupnení zachovaných materiálov dokladajúcich činnosť konkrétnych osôb pri vytváraní a udržiavaní zločinného, nelegitímneho a zavrhnutiahodného komunistického režimu je vyšší, než ochrana údajov (kvázi osobných údajov) o služobnej činnosti príslušníkov Štátnej bezpečnosti a ďalších bezpečnostných zložiek, organizácií založených na ideológii Komunistickej strany Československa a Komunistickej strany Slovenska a tiež vyšší než ochrana údajov o činnosti tajných spolupracovníkov (v kategóriách rezident, agent, informátor, držiteľ prepožičaného bytu, držiteľ konšpiračného bytu), t. j. pri kádových spisoch sa sprístupňujú všetky i osobné údaje, okrem osobitnej kategórie údajov (§ 8 zákona o ochrane osobných údajov s výnimkou politickej príslušnosti, svetonázoru) a údajov podľa § 23 ods. 1 zákona o pamäti národa, druhá veta na konci*),

7. či politické názory, svetonázor, členstvo v politických stranách alebo politických hnutiach, členstvo v odborových organizáciách, v rozhodnom období podľa zákona o pamäti národa, v súlade s § 8 zákona o ochrane osobných údajov, iných osôb

ako o oprávnenom žiadateľovi, je možné sprístupňovať (pozn. *je to možné z dôvodu časovej neaktuálnosti údajov a § 9 ods. 1, písm. a) zákona o ochrane osobných údajov a zároveň, že väčšina týchto informácií slúžili ako zámienka na spustenie procesu sledovania, alebo trestného stíhania, resp. zriadenia osobného spisu, v zásade sa to vyskytuje vo výpovediach. Napr. tieto údaje môžeme nájsť tiež pri mene a priezvisku, ako súčasť informácií o osobe, ako člen Hlinkovej strany, prípadne odporca KSS... Ako v tomto prípade?*),

8. či odpor voči zriadeniu, komunistickej strane, nacizmu, jednotlivým funkcionárom v rozhodnom období vyjadrený neslušnými slovami (nadávkami) je možné sprístupniť (áno, obdobne ako v predchádzajúcom bode),

9. či údaj o národnosti sa považuje za údaj, ktorý odhaľuje etnický pôvod a tým by spadal do osobitnej kategórie osobných údajov podľa § 8 zákona o ochrane osobných údajov, a či ho možno sprístupniť (ide najmä o otázku židovskej národnosti) (*je to možné z dôvodu negatívneho vymedzenia údajov, ktoré treba znečitateľniť podľa § 23 zákona o pamäti národa, kde tento údaj nie je vymedzený, súčasne národnosť ako taká, sama o sebe nemá túto výpovednú hodnotu*),

10. či bydliskom v súlade so zákonom o ochrane údajov rozumieme adresu podľa § 4 ods. 1 písm. l) (teda celý komplex údajov vymedzených podľa uvedeného paragrafu). Či z bydliska je možné sprístupniť iba mesto, či údaj – „bydliskom/bytom v Bratislave“ sa rozumie bydlisko podľa zákona o pamäti národa a je potrebné i takýto neúplný údaj (je to len časť adresy) znečitateľniť (*nie je potrebné ho znečitateľňovať, lebo sám o sebe neudáva presnú adresu, nie je možné zistiť pobyt osoby, i keby sa to týkalo malých dediniek a tým pádom nenapĺňa definíciu adresy podľa zákona o ochrane osobných údajov*),

11. či je možné sprístupniť o niekom, že bol/je rímsko-katolícky kňaz, evanjelický biskup... jeho sexuálnu orientáciu, či rôzne úchyľky (*podľa nášho názoru tieto údaje je možné sprístupniť pokiaľ súvisia so spisom, bez ohľadu na pravdivosť, napr. slúžili ako možnosť na vydieranie, verbovanie, eliminovanie od spoločnosti pre potreby ŠtB, trestné stíhania, čím sa dokladuje samotná činnosť komunizmu a nacizmu*)

12. či je možné sprístupniť meno a priezvisko (i rodné meno) otca, matky a príbuzných iných osôb ako oprávneného žiadateľa (*tieto údaje, meno, priezvisko, počet detí ich mená a stav nespadajú pod ochranu osobných údajov*),

13. či príjem, resp. pôžičky, výnosy akcií, z predaja nehnuteľností patrí do kategórie majetkových pomerov, ktoré zákon o pamäti národa stanovuje znečitateľniť, podlieha zákonu o ochrane osobných údajov, alebo je možné tieto údaje sprístupniť (*s výnimkou, kde je konkrétne určené, že osoba XY je vlastníkom nehnuteľností (dom), 5 jutár pozemkov...*),

14. či pri vydaní kópie dokumentu v súlade s § 25 je povinný poučiť oprávneného žiadateľa v zmysle zákona o ochrane osobných údajov (*pozn. ústav nemá túto povinnosť, podľa zásady, že každý má poznať právo, t. j. neznalosť zákona neospravedlňuje*).

Zoznam údajov nachádzajúcich sa v spisoch:

meno, priezvisko, dátum a miesto narodenia (narodil som sa ako ~~nemanželské dieťa~~), **okres, štát, matrika, vojenský pomer (vojak/nevojak), školské vzdelanie** (okrem škôl a ústavov pre postihnutých), **bydlisko, opis osoby** (štíhly, vysoký, váha, vysoké čelo...) – **zuby, zvláštne znamenie (dvojprsty), tetovanie, daktyloskopické otlaky papilárnych línií** – biometrický údaj, ~~psychologická charakteristika osoby~~ (charakteristika povesti, znalecký posudok), ~~zdravotný stav, či už fyzický alebo psychický, zvláštne znamenia, tetovanie, osobné súkromie, rodinný život, príjem, náboženstvo, národnosť, štátna príslušnosť, povolanie – funkcia, pracovné zariadenie, posúdenie pracovných alebo školských výkonov, stav??, politická činnosť, členstvo v politickej strane (i predchádzajúce, nestraník) ??, súkromné návštevy u osoby v bydlisku, sledovanie, požívanie alkoholických nápojov, rozhovor s manželom~~ (pozor na údaje o súkromí), ~~rodinné záležitosti (výchova detí, pomoc pri prácach v domácnosti), súkromie (spolunažívanie s manželom, prechádzky, čakanie z práce), rodičia~~ – **meno, priezvisko, dátum a miesto narodenia, bydlisko, majetkové pomery, manželka – meno, priezvisko (rodné meno), dátum narodenia, zamestnanie, deti – meno, priezvisko, nemanželské dieťa, zamestnanie, bydlisko, mená a priezviská súrodencov**

Poznámka:

- zoznam sa týka návrhu údajov, ktoré sa môžu sprístupniť o iných osobách ako o žiadateľovi;
- hrubým písmom sú údaje, ktoré sa nebudú znečitateľňovať, a prečiarknuté sa v zmysle zákona o pamäti národa znečitateľnia.

ÚRAD NA OCHRANU OSOBNÝCH ÚDAJOV

Odborárske nám 3, 817 60 Bratislava 15

Vážený pán
Ján Langoš
Predseda správnej rady
Ústav pamäti národa
Kvetná 13
P.O. Box 87
Bratislava 820 05

Váš list číslo / zo dňa
Č.p. 3700/2003-10
26. 11. 2003

Naše číslo
7480 D2003 OU-7255

Vybavuje / linka
Mgr. Babicová/

Bratislava
13. 12. 2003

VEC
Stanovisko

Vážený pán Langoš,

dňa 4. decembra 2003 nám bola doručená Vaša žiadosť o stanovisko v zmysle zákona č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov (ďalej len „zákon č. 428/2002 Z. z.“).

K 1. otázke: Zákon č. 553/2002 Z. z. o sprístupnení dokumentov o činnosti bezpečnostných zložiek štátu 1939 - 1989 a o založení Ústavu pamäti národa a o doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o pamäti národa“) je v postavení voči zákonu č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov (ďalej len „zákon o ochrane osobných údajov“) zákonom osobitným, resp. zákonom „lex specialis“. Ustanovenia zákona o pamäti národa súvisiace s ochranou osobných údajov majú prednosť pred všeobecnou úpravou zákona o ochrane osobných údajov.

K 2. otázke: Ústav pamäti národa (ďalej tiež „Ústav“) je v zmysle zákona o ochrane osobných údajov považovaný za prevádzkovateľa. Podľa § 4 ods. 2 zákona o ochrane osobných údajov je prevádzkovateľom o.i. aj právnická osoba ustanovená osobitným zákonom, ktorý zároveň určuje účel a prostriedky spracúvania osobných údajov. Ústav pracuje s informačným systémom, pri ktorom bol zmenený účel spracúvania osobných údajov a nemôže byť považovaný za sprostredkovateľa podľa zákona o ochrane osobných údajov. Zmena účelu spracúvania vyplýva aj z § 26 zákona o pamäti národa.

K 3. otázke: Ústav je podľa zákona o ochrane osobných údajov prevádzkovateľom informačného systému (ďalej tiež „IS“), na ktorého sa nevzťahuje výnimka podľa ustanovenia § 2 ods. 2 zákona o ochrane osobných údajov. Platí teda, že zákon o ochrane osobných údajov sa vzťahuje na spracovateľské operácie vykonávané Ústavom v plnom rozsahu, pokiaľ osobitný zákon neustanoví inak.

Nakoľko sú v informačnom systéme dokumentov Ústavu (§ 26 zákona o pamäti národa) spracúvané o.i. aj osobitné kategórie osobných údajov, podľa § 15 zákona o ochrane osobných údajov Ústav zodpovedá ako prevádzkovateľ za bezpečnosť osobných údajov tým, že ich chráni pred odcudzením, stratou, poškodením, neoprávneným prístupom, zmenou a rozširovaním a na tento účel je povinný prijať primerané technické, organizačné a personálne opatrenia vo forme bezpečnostného projektu IS v zmysle § 15 ods. 2 písm. b). Informačný systém dokumentov podľa zákona o pamäti národa je užším vymedzením pojmu informačného systému podľa zákona o ochrane osobných údajov. Nakoľko zákon o pamäti národa neupravuje bezpečnosť informačných systémov, uplatní sa všeobecná úprava zákona o ochrane osobných údajov.

K 4. otázke: V zmysle ustanovení § 24 a 25 zákona o ochrane osobných údajov informačný systém Ústavu podlieha registrácii, nakoľko je považovaný za prevádzkovateľa a žiadna z výnimiek uvedených v § 25 ods. 2 sa na tento prípad nevzťahuje.

K 5. otázke: Údaje, ktorých zoznam uvádzate v prílohe č. 1 (doručenej dodatočne e-mailom) je možné podľa nášho názoru sprístupniť v súlade s ustanoveniami zákona o pamäti národa oprávnenému žiadateľovi bez porušenia zákona o ochrane osobných údajov, s výnimkou mien a priezvisk iných, blízkych osôb, príp. rodinných príslušníkov. Znamená to teda, že zo zoznamu v prílohe č. 1 navrhujeme vynechať osobné údaje uvedené na jeho konci, t.j. mená a priezviská rodičov, manželky/manžela (vrátane rodného mena), detí a súrodencov, ako aj údaje o zamestnaní rodičov, manželky/manžela, súrodencov a detí.

K 6. otázke: Podľa ustanovenia § 23 ods. 1 druhá veta zákona o pamäti národa, Ústav môže v súlade so zákonom o ochrane osobných údajov sprístupňovať Vami uvedené osobné údaje, ktoré sa nachádzajú v personálnych (kádrových) spisoch príslušníkov bezpečnostných zložiek okrem údajov patriacich do osobitných kategórií osobných údajov (s výnimkou údajov o politickej príslušnosti a o svetonázore, ktoré sprístupňovať môže nakoľko sú adekvátne k tomuto účelu spracúvania).

Poznámka: Pojem „kvázi osobné údaje“ Vám doporučujeme v terminológii práva na ochranu osobných údajov nepoužívať, pre Vami uvedený prípad pôjde skôr o „osobné údaje, ktoré môžu byť sprístupnené tretím osobám na základe osobitného zákona.“

K 7. otázke: Spracúvaním osobných údajov je podľa ustanovenia § 4 ods. 1 písm. a) zákona o ochrane osobných údajov „vykonávanie akýchkoľvek operácií alebo súborov operácií s osobnými údajmi, napr. ich získavanie, zhromažďovanie, zaznamenávanie, usporadúvanie, prepracúvanie alebo zmena, vyhľadávanie, prehliadanie, preskupovanie, kombinovanie, premiestňovanie, využívanie, uchovávanie, likvidácia, ich prenos, poskytovanie, **sprístupňovanie** alebo zverejňovanie.“ Ustanovenie § 8 ods. 1 cit. zákona vo všeobecnosti zakazuje spracúvanie (čiže aj sprístupňovanie) osobitných kategórií osobných údajov, ale tento zákaz neplatí podľa § 9 ods. 1 písm. a) zákona o ochrane osobných údajov, ak spracúvanie vyžaduje osobitný zákon, ktorý ustanovuje zoznam osobných údajov, účel ich spracúvania, podmienky ich získavania a okruh dotknutých osôb. Takýmto osobitným zákonom je zákon o pamäti národa, ktorý uvedené náležitosti ustanovuje.

K 8. otázke: Osobné názory jednotlivca na štátne zriadenie, komunistickú stranu, nacizmus, príp. na funkcionárov v politickej strane, vyjadrené akýmkoľvek spôsobom síce **môžu** odhaľovať jeho politické názory a môžu byť považované za súčasť osobitných kategórií osobných údajov, ale v zmysle § 9 ods. 1 písm. a), „spracúvanie týchto osobných údajov vyžaduje osobitný zákon rovnako ako v predchádzajúcom bode č. 7 a Ústavu ako prevádzkovateľovi je osobitným zákonom udelená výnimka zo všeobecného zákazu spracúvania osobitných kategórií osobných údajov vyjadreného v § 8 ods. 1 zákona o ochrane osobných údajov.

K 9. otázke: Pojem národnosti v slovenskom právnom poriadku nie je upravený žiadnym osobitným právnym predpisom, napriek tomu má svoje miesto v práve na ochranu osobných údajov. Údaje o národnosti môžu odhaľovať rasový alebo etnický pôvod a patria medzi osobitné kategórie osobných údajov (v prípade, že sú k nim priradené ďalšie osobné údaje, na základe ktorých je konkrétna osoba určená alebo určiteľná). Na ich spracúvanie sa uplatňujú ustanovenia § 8 a 9 zákona o ochrane osobných údajov a na ich sprístupnenie sa ďalej uplatní ustanovenie § 23 zákona o pamäti národa.

Ak údaje charakterizujúce etnický pôvod **môžu byť považované za neadekvátne** k účelu spracúvania (ktorým je sprístupňovanie na základe zákona o pamäti národa), prevádzkovateľ (Ústav) by mal zvážiť jeho sprístupnenie tretím osobám.

K 10. otázke: Adresou sa pre účely zákona o ochrane osobných údajov podľa ustanovenia § 4 ods. 1 písm. l) rozumie taxatívne vymenovaný súbor údajov o pobyte fyzickej osoby. Bydliskom sa v zmysle platných právnych predpisov (napr. zákon č. 253/1998 Z. z. o hlásení pobytu občanov Slovenskej republiky a registri obyvateľov Slovenskej republiky) rozumie adresa trvalého bydliska, na ktorej sa dotknutá osoba trvale zdržuje a kde je nahlásená na trvalý pobyt. Prechodným pobytom je pobyt občana mimo miesta trvalého bydliska pobytu, kde sa občan dočasne zdržiava, ak má trvať

viac ako 90 dní. Adresa dotknutej osoby je však len jednou z možných zložiek súboru osobných údajov, pričom jej priradením k takémuto súboru je dotknutá osoba jednoduchšie a presnejšie určená alebo určiteľná. Pre účely zákona o pamäti národa by sa preto údaj „bydliskom/bytom Bratislava“ nemohol považovať za adresu bydliska osoby a mohol by byť v zmysle tohto zákona sprístupnený iným než dotknutým osobám bez predošlého znečítateľnenia. Inak by bolo potrebné posudzovať údaj „bydliskom/bytom“ ak by spolupracovník, alebo príslušník (agent) mal bydlisko na malej dedine, ktorá má nízky počet obyvateľov čo by umožňovalo jednoznačnú identifikáciu.

K 11. otázke: Údaj o pôsobení spolupracovníka, resp. príslušníka v rímsko-katolíckej alebo evanjelickej cirkvi v zmysle zákona o ochrane osobných údajov sice môžeme považovať za údaj o náboženskej viere dotknutej osoby (hoci ho nemožno overiť nakoľko sa týka intimného, vnútorného presvedčenia osoby), ale v tomto prípade sa tiež predpokladá, že ide o údaj týkajúci sa jej **verejného pôsobenia, resp. zamestnania**. Takýto údaj bude považovaný za zverejnený a jeho sprístupnenie nebude v rozpore so zákonom na ochranu osobných údajov.

Pokiaľ ide o údaje vykresľujúce sexuálne praktiky alebo údaje o pohlavnom živote dotknutej osoby, bude potrebné zvážiť konkrétnu žiadosť o sprístupnenie. Údaje tohto typu by bolo možné podľa nášho názoru sprístupňovať vtedy, ak je dotknutá osoba mŕtva a takéto údaje o jej osobe nemôžu ohroziť jej dôstojnosť alebo povesť, prípadne spôsobiť újmu, alebo v prípade, ak tieto údaje tvoria podstatu posudzovaného prípadu a napíňajú predmet zákona o pamäti národa.

K 12. otázke: Meno a priezvisko iných osôb pre účely zákona o pamäti národa a v zmysle ustanovenia § 3 zákona o ochrane osobných údajov nie je možné považovať za osobný údaj bez súčasného priradenia k ďalším osobným údajom, na základe ktorých je tretia osoba identifikovateľná. Osobnými údajmi sa totiž rozumie viacero charakteristík alebo znakov, ktoré tvoria fyziologickú, fyzickú, psychickú, mentálnu, ekonomickú, kultúrnu alebo sociálnu identitu, týkajúcu sa určenej alebo určiteľnej osoby, pričom túto možno určiť na základe uvedených charakteristík. V tomto prípade však doporučujeme zvážiť, či sprístupnením týchto osobných údajov nie je prekročený účel zákona o pamäti národa.

K 13. otázke: Údaje o majetkových pomeroch dotknutých osôb tvoriacich jej ekonomickú alebo sociálnu identitu, patria medzi osobné údaje podľa ustanovenia § 3 zákona o ochrane osobných údajov. Ak ustanovenia zákona o pamäti národa umožňujú sprístupňovanie takýchto osobných údajov a rozsah údajov je adekvátny účelu, potom nie je potrebné tieto údaje znečítateľniť.

K 14. otázke: Na základe ustanovenia § 4 ods. 6 a § 7 ods. 14 zákona o ochrane osobných údajov by bolo vhodné, aby Ústav pamäti národa poučil **užívateľa** sprístupnených osobných údajov (žiadateľ v zmysle zákona o pamäti národa) o tom, že podľa zákona o ochrane osobných údajov môže sprístupnené osobné údaje o dotknutej osobe spracúvať len pre vlastnú potrebu výlučne v rámci osobných alebo domácich činností, alebo ak osobitný zákon ustanoví inak.

S pozdravom

Pavol Husár
predseda